

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA BIOLOGIJO

Anamarija ŽAGAR

**VOLK (*Canis lupus*) V SLOVENIJI – NAČRT KOMUNICIRANJA S POUDARKOM
NA CILJNI SKUPINI: SREDNJEŠOLCI**

SEMINARSKA NALOGA PRI PREDMETU
"KOMUNICIRANJE Z JAVNOSTMI"

Ljubljana, 2010

1 UVOD

O volku (*Canis lupus*) smo vsi verjetno prvič slišali v pravljicah o Rdeči kapici, Treh prašičkih, Sedmih kozličkih in podobno. Kot otroci smo se ga nekateri bali, ga imeli za nevarno bitje, hudobneža, dokler nismo o njem izvedeli kaj več, npr. da je prednik večinoma prijaznih domačih psov. V mladosti so prišle na plan zopet zgodbe o hudobnih volkodlakih, sem ter tja se je našel tudi kakšen prijazen ali kot romantičen simbol tuljenja v luno. Vseeno je pri mnogih ljudeh ostal negativen odnos do njih, ki je ljudi pred desetletji morda vodil do njihovega iztrebljanja v mnogih delih Evrope. Danes lahko vidimo, da je med prebivalstvom začela širiti vest o pomenu posameznih vrst v ekosistemih, o ohranjanju vrstne pestrosti (biodiverzitete), o naravnem ravnovesju in prehranjevalnih verig, o soodvisnosti in sobivanju ter podobno. Nekateri ljudje imajo volka radi, drugi ga sovražijo, je simbol divjine in povratka k naravi, pa tudi uničenja in negativnih sprememb.

Lahko smo ponosni, da živimo v deželi skupaj s štirimi velikimi zvermi, z rjavim medvedom (*Ursus arctos*), evrazijskim risom (*Lynx lynx*), šakalom (*Canis aureus*) in volkom, ki jih lahko jemljemo kot merilo dobro ohranjenega gozdnega ekosistema. To, da gozdovi v Sloveniji omogočajo obstoj zverem, pa še ne pomeni, da je njihov obstoj v naši državi zagotovljen. Poleg ohranjanja zdravega življenjskega prostora je za uspešno varovanje velikih zveri ključnega pomena sobivanje ljudi z njimi. Na tem področju je po raziskavah javnega mnenja volk na zadnjem mestu za risom in medvedom.

SISTEMATIKA VRSTE

Razred: Mammalia – sesalci

Red: Carnivora – zveri

Družina: Canidae – psi

Rod: *Canis* – psi

Vrsta: *Canis lupus* (Linnaeus, 1758) – volk, sivi volk

1.1 BIOLOGIJA VRSTE

Volk je inteligentna žival, ki se lahko prilagodi spremembam v okolju ter se podobno kot ostali veliki plenilci nahaja na vrhu trofičnih nivojev v prehranjevalnem spletu kopnega ekosistema. Igra pomembno vlogo pri ohranjanju naravnega ravnovesja, ki je predpogoj za stabilnost ekosistemov. Prištevamo ga med krovne vrste, kar v grobem pomeni, da za preživetje potrebuje veliko območje, zato z njegovo ohranitvijo ohranimo tudi številne druge živalske vrste in celotne življenjske skupnosti, s katerimi si delijo isti življenjski prostor ter so vključeni v mnoge procese v naravi.

O volkovih v Sloveniji imamo zbranih zelo malo podatkov, število publikacij o njem v tujini pa je skoraj nemogoče prešteti in vsakodnevno narašča (npr. Boitani 1982, Vila s sod. 1993,). Podatki v Sloveniji so še vedno pomanjkljivi o gibanju volkov v prostoru, vzorcih poseljevanja, velikosti teritorijev, stopnje plenjenja, ipd. (Krofel M., ustni vir). Januarja 2010 se je začel 4-letni projekt LIFE SloWolf, v okviru katerega so poleg številnih ciljev, zastavljene tudi akcije, ki bodo s sodobnimi genetskimi in telemetričnimi raziskavami odgovorili na osnovna vprašanja o biologiji volkov v Sloveniji.

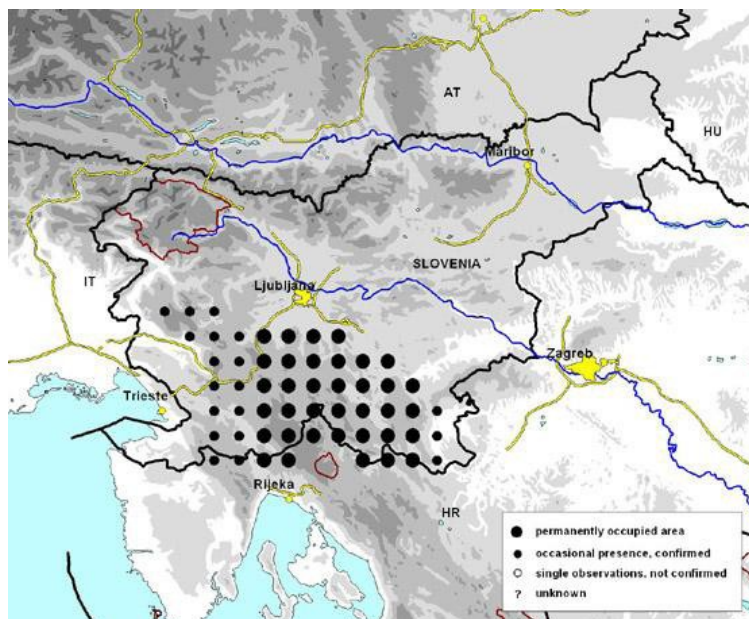
Volk je eden najbolj razširjenih sesalcev na svetu, saj se pojavlja po celotni severni polobli (Severna Amerika, Evropa, Azija, Arktika), razen v tropih. Pojavljanje je odvisno predvsem od prisotnosti živalskih vrst, s katerimi se hrani in preganjanja s strani človeka. Zgodovinsko gledano, so jih v Evropi stoletja preganjali, v zadnjih dveh stoletjih pa so jih skoraj popolnoma pregnali iz severne, srednje in zahodne Evrope. Ohranili so se le v nekaj izoliranih populacijah na Iberskem polotoku, Balkanu, v Italiji (Boitani & Ciucci 1993) v Dinaridih, Karpatih, Skandinaviji in vzhodni Evropi (Linnell 2008). Svoj številčni minimum so verjetno dosegli med štiridesetimi in šestdesetimi leti dvajsetega stoletja tudi v Sloveniji (Adamič s sod. 1998). Njegov življenjski prostor se je takrat zmanjšal za 2000 km², omejil pa tudi z gradnjo avtocestnega odseka Ljubljana–Vrhnika (Adamič s sod. 1998). V zadnjih dveh desetletjih se populacije krepijo in naravno širijo ter ponovno pojavljajo na območjih, kjer so že bile izumrle

(Francija, Švedska, Norveška, Finska, Nemčija in Švica ter celo Avstrija) (Bufka 2005). Vseeno so trenutne populacije v Evropi nestanovitne, njihova gostota pa spremenljiva (Salvatori & Linnell 2005).

Volkovi lahko preživijo praktično povsod, kjer lahko najdejo vir hrane (Salvatori & Linnell 2005). So habitatni generalisti in njihova prilagodljivost jim je omogočila preživetje tudi v fragmentiranih in s človekom poseljenih pokrajinah (Boitani 1982, Vila s sod. 1993). V Ameriki ga najdemo na prostranih področjih tundre, v prerijah, polpuščavskem svetu, gorah in v severnih gozdovih, v Aziji v tundri, tajgi, stepah, polpuščavah, v višje ležečih krajih (> 5500 m. n. v.), v Evropi pa predvsem v gozdovih. V Evropi so za volkove najprimernejša hribovita področja, kjer so geomorfološke razmere manj primerne za ekonomski razvoj, človeške motnje manjše, pojavljanje plena in pokritosti z gozdom pa visoka (Promberger s sod. 2000).

1.3 POJAVLJANJE VOLKA V SLOVENIJI

V naših krajih je volk prisoten že od nekdaj, vendar pa je bil konec 19. stoletja skoraj iztrebljen, saj se ga je do nedavnega načrtno lovilo in iztrebljalo (Kryštufek s sod. 1988). Zaradi zatiranja volkov je deželna vlada Kranjske leta 1909 odpravila nagrade za pokončane volkove, vendar so se ti po koncu prve svetovne vojne zopet razmnožili in leta 1923 so ustanovili Odbor za pokončevanje volkov (Kryštufek 1991). Ob koncu 60. let je bil volk že na robu izumrtja, ko so leta 1962 prepovedali uporabo strupov kot sredstva za zatiranje volkov, nagrade za uplenjene volkove pa so bile ukinjene šele leta 1973 (Adamič 2002). Volk je v Sloveniji popolnoma zavarovan od leta 1993 dalje. Območje razširjenosti volka v Sloveniji danes (slika 2) je na Kočevskem in Notranjskem od koder prehaja v SZ Slovenijo. Njegova skrajna meja je bila v prejšnjih letih vzhodni del Trnovskega gozda (Turk 2006). Naključna opazovanja kažejo, da se volk postopoma širi proti severu, vendar v Zgornje-soški dolini še ni močnejše prisoten (Černe 2007).

Slika 1: Razširjenost volka (*Canis lupus*) v Sloveniji med leti 2000–2005 (Jonozovič & Marenče 2007).

1.4 OGROŽENOST IN VAROVANJE VOLKA V SLOVENIJI

Rdeči seznam ogroženih sesalcev v Sloveniji (Kryštufek 1992) uvršča volka v kategorijo prizadeta vrsta, (v nevarnosti, da izumre, če se bo ogrožanje nadaljevalo, oziroma vrsta, katere številčnost se je zmanjšala na kritično stopnjo). Od leta 1993 dalje je strogo zavarovan tudi z zakonom (Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst Ur.l. RS 57/93).

Brown in Decker (2001) med drugim navajata naslednje razloge, zaradi katerih je od začetka devetdesetih do danes prišlo do povečanja kompleksnosti v upravljanju in varstvu prostoživečih populacij živali:

- število interesnih skupin se je povečalo, s tem pa so vrednote, ki jih te interesne skupine zastopajo, postale bolj raznolike,
- zakonodaja, ki ureja proces odločanja v varstvu narave in upravljanju z prostoživečimi živalmi postaja vedno bolj natančna,
- narašča zahteva javnosti po sodelovanju v odločanju.

Posledično se naravovarstvo še naprej razvija kot interdisciplinarno področje, katerega sestavni del so tudi sociološki podatki in raziskave. Varstvo volkov predstavlja v Evropi vedno večji izziv, saj se njihova populacija večinoma krepi, hkrati pa povzročajo škode v kmetijstvu in lahko vzbujajo nezadovoljstvo med lovci, ker plenijo parkljarje. Velike zveri in upravljanje z njimi pogosto povzroča ekstremna stališča v pozitivnem in negativnem smislu (Kellert 1985; Bath 1996; Scarce 1998). Za posameznike in določene interesne skupine predstavlja prisotnost velikih zveri večjo možnost razvoja eko-turizma, pri drugih pa povzroča strah za lastno varnost in varnost premoženja (Fritts s sod. 2003).

Zaradi konfliktnosti velikih zveri je potreba po vključevanju sociološke komponente v upravljanje oziroma varstvo teh vrst še posebej pomembna (Bath 1996, Bath 1998, Breitenmoser 1998, Linnell s sod. 2001). Pri načrtovanju upravljanja je ključnega pomena, da se upošteva mnenje vseh interesnih skupin, ki so neposredno povezane z velikimi zvermi, in tudi volkom, kot so lovci, ovčjerejci in lokalno prebivalstvo na območju razširjenosti. Pomembno pa je tudi mnenje splošne javnosti. Novejše raziskave javnega mnenja v svetu kažejo na visoko prisotnost nevtralnih stališč javnosti do velikih zveri (Bath in Majić, 2000; Williams s sod., 2002; Ericsson in Heberlein, 2003). Bath (2009) pravi, da so ravno tisti, ki imajo nevtralno mnenje, možna tarča za spreminjanje odnosa. Med raziskovalci obstaja soglasje, da je mnenje ljudi, ki živijo na območju velikih zveri, za upravljanje s temi vrstami ravno najpomembnejše (Ericsson in Heberlein, 2003; Naughton-Treves s sod., 2003).

1.5 JAVNO MNENJE IN ODNOS DO VOLKOV PO SVETU IN V SLOVENIJI

V Sloveniji sta bili v zadnjih 15 letih izvedeni dve večji javnomnenski raziskavi o odnosu različnih interesnih skupin do volka v okviru diplomskega in magistrskega dela (Korenjak 1995, Korenjak 2000). V Tabeli 1 so predstavljeni rezultati 6 raziskav javnega mnenja in o odnosu različnih interesnih skupin do volka iz 5 različnih držav v primerjavi s Slovenijo. V Winsconsonu, ZDA, so imeli anketiranci na voljo v naprej pripravljene odgovore na vprašanje: »Po vašem mnenju naj se populacija volkov: iztrebi / zmanjša / ostane enaka /

pozitivno uravna / zveča?» (Naughton s sod. 2003). Na Finskem so raziskavo naredili na treh območjih: na območju s stabilno populacijo volkov, na območju s povečevanjem popul. volkov in na območju z zmanjševanjem popul. volkov. Odgovori na vprašanje: »Ali se naj populacija volkov povečuje / ostaja enaka / zmanjšuje?» so v Tabeli 1 predstavljeni za vsa tri območja skupaj. V Sloveniji in Avstriji se je odnos do velikih zveri v raziskavi ugotavljal med drugim z vprašanjem za vsako od velikih zveri posebej, primer za volka: »Kakšne občutke bi v vas izzvalo bivanje volka v vaši bližnji okolici?» s ponujenimi odgovori: »ogroženost / strah / ravnodušnost / zanimanje / veselje« (Korenjak 1995). V kasnejši raziskavi v Sloveniji, so različne interesne skupine odgovarjale na vprašanje: »Kakšno je vaše stališče do volka?» z izbiro med odgovori: »popolnoma odklonilno / pretežno odklonilno / neopredeljeno / pretežno naklonjeno / popolnoma naklonjeno« (Korenjak 2000).

Tabela 1: Rezultati 6 raziskav javnega mnenja o odnosu različnih interesnih skupin do volka v 5 različnih državah v primerjavi s Slovenijo. Legenda: neg. = negativno; poz. = pozitivno; nev. = nevtrarno.

	Lovci	Živinorejci	Gozdarji	Šolska mladina	Širša javnost
Winsconson, ZDA ¹	neg.	nev., neg.			poz.
Hrvaška, Gorski kotar ²	nev., poz.		nev., poz.	nev., poz.	nev.
Hrvaška, Lika ²	nev., neg.		nev., poz.	nev., poz.	nev.
Hrvaška, Dalmacija ²	nev., neg.		nev., poz.	nev., poz.	nev., neg.
Finska ³	neg.		nev., neg.		nev.
Avstrija ⁴	poz.	neg.	poz.		
Anglija ⁵				poz., nev.	
Slovenija ⁴	poz.	neg.	poz.		
Slovenija ⁶	poz.	nev., neg.			nev., poz.

¹(Naughton s sod. 2003)

²(Bath & Majić 2000)

³(Bisi s sod. 2007)

⁴(Korenjak 1995)

⁵(Bath & Farmer 2000)

⁶(Korenjak 2000)

Lovci v Sloveniji imajo v primerjavi s Finsko, Hrvaško in Winsconsonom v ZDA boljši odnos do volka. Živinorejci anketirani v Sloveniji, Avstriji ter Winsconsonu v ZDA imajo vsaj delno, če ne povsem, negativen odnos do volka. Pozitiven odnos do volka so imeli vprašani gozdarji v Sloveniji, kar je podobno kot v Avstriji ter delno na Hrvaškem. Razlikovali pa so se gozdarji

na Finskem, ki so imeli nevtralen do negativen odnos do volka. Šolska mladina kot ciljna skupina v raziskavah v Sloveniji ni bila posebej opredeljena, so pa rezultati na Hrvaškem pokazali, da ima tam šolska mladina nevtralen do pozitiven odnos do volka. V Angliji, kjer volk ne živi, je raziskava med srednješolci pokazala, da si v večina želi (70 %), da bi se volk v Evropskem prostoru ohranil. Ko pa so srednješolci odgovarjali na vprašanje: »Kateri od ponujenih odgovorov najbolje opisuje tvoj odnos do volka?«, se jih je za odgovor »mi je všeč« odločilo okoli 50% vseh vprašanih, za odgovor »nevtralno« pa 45% in le 5% jih je izbralo odgovor »ni mi všeč«. Širša javnost v Sloveniji je nevtralno do pozitivno naravnana do volka. Edino v Winsconsonu v ZDA je širša javnost povsem pozitivno naravnana, na Finskem in Hrvaškem pa nevtralno do negativno.

1.5.1 Vpliv informiranosti na odnos ljudi do volka

Eden od glavnih dejavnikov, ki močno vpliva na mnenje različnih interesnih skupin in širše javnosti, je informiranost in izobraženost. Del obeh raziskav o odnosu do volka v Sloveniji (Korenjak 1995, Korenjak 2000) je raziskoval tudi to, kako so anketiranci prišli do informacij o volku. V prvi raziskavi so rezultati pokazali, da je, z izjemo slovenskih lovcev in kmetov, ki večino informacij o velikih zvereh dobijo iz knjig in strokovne literature, pri vseh ciljnih skupinah na prvem mestu televizija, kar kaže na pomen raznih dokumentarnih oddaj, s katerimi je mogoče na poljuden način osveščati zlasti širšo javnost (Korenjak 1995). Do podobnih zaključkov je z anketiranjem obiskovalcev živalskega vrta v Nemčiji, na Švedskem in Češkem prišla tudi Reifova (1990). V kasnejši podrobnejši raziskavi Korenjakove (2000) pa so rezultati pokazali, da vse ciljne skupine (lovci, živinorejci in širša javnost) dobijo največ informacij o volkovih iz sredstev javnega obveščanja, ki so zato najpomembnejši instrument oblikovanja podobe volka v očeh javnosti.

Sredstva javnega obveščanja so vsi javno dostopni mediji: televizija, radio, tiskani mediji (časopis) ter internet. Če sklepamo, da večina informacij o volku doseže največji delež javnosti ravno preko prej naštetih medijev, je za vpliv na njihov odnos do volka pomembno

poznati, kakšne so te informacije. Predvsem je pomembno to, ali so informacije takšne, da v človeku vzbujajo pozitivne ali negativne občutke o volku. V zadnjem času je vedno bolj uporabljeno sredstvo javnega obveščanja internet. V brskalniku Google (<http://www.google.si>) sem vtipkala geslo: »volkovi v Sloveniji« ter odprla prvih deset povezav. Vsako stran sem pregledala in določila ali mi je vsebina strani vzbudila pozitivne, negativne ali nevtralne (na moj odnos do volka ni imela vpliva) občutke o volku, ki bi lahko posledično vplivali na moj odnos do volka. Rezultati (Tabela 2) kažejo, da je od desetih zadetkov največ takšnih, ki predstavljajo nevtralno vsebino o volku (4 zadetki) ali predstavljajo volka v dobri luči (4 zadetki). Število zadetkov z negativno vsebino je nižje (2 zadetka). Dobro je videti, da je prvi zadek v iskalnem nizu internetna stran, ki ima uporabne in resnične informacije o volkovih v Sloveniji, ter vzbuja pozitivne občutke z izjavami kot so na primer: »volka je potrebno ohraniti za naslednje generacije«, »volk je v Sloveniji zaščiten« (vir: 1. zadek v Tabeli 2). Na prvi pogled bi lahko sklepali, da dobljeni zadetki v večji meri pozitivno vplivajo na odnos do volka. Vendar so med prvimi desetimi zadetki na voljo tako zadetki s pozitivno kot negativno vsebino o volku in zato menim, da tak tip informacij nima bistveno enostranskega (pozitivnega ali negativnega) vpliva na odnos ljudi do volka.

Natančnejša analiza poročanja sredstev javnega obveščanja je namreč pokazala, da mediji o velikih zvereh (in tudi volku) poročajo praviloma ali celo samo takrat, ko le-te postanejo vroča tema (npr. ob izdaji odločb za izredni odstrel ali ob incidentih z večjimi posledicami) (Korenjak 2000). V takšnih razmerah je javnost pod čustvenim vplivom in je pozitivno uravnavanje javnega mnenja praviloma neuspešno. Če je medijsko poročanje pretirano in senzacionalno, je nastala škoda toliko večja. Prav tako je v okviru predmeta Sociologija družbenih problemov na Fakulteti za družbene vede študentka Tadeja Rajh Jeglič naredila pregled člankov v medijih o napadih volkov na drobnico v Sloveniji med leti 2007 in 2010. V času je bilo moč zaznati stopnjevanje pritiskov kmetov oz. rejcev drobnice ter stopnjevanje sovražnosti do volkov v poročanju (T. Rajh Jeglič, ustni vir). V medijih v Sloveniji je na

Tabela 2: Rezultati iskanja v brskalniku Google (<http://www.google.si>) pod geslom »volkovi v Sloveniji« in ocena vsebine strani glede vpliva na občutke o odnosu do volka.

Št.	Opis zadetka v brskalniku Google	Ocena
1	VOLK (<i>Canis lupus</i> L.) Oblika datoteke: PDF/Adobe Acrobat Centralno območje, ki ga zasedajo volkovi v Sloveniji danes, predstavljajo Danes je torej volk v Sloveniji zaščiteno celo leto in je na seznamu redkih ... www.natura2000.gov.si/uploads/tx_library/volk.pdf	POZITIVNO
2	OCENA MOŽNOSTI ZA ŠIRJENJE VOLKA Oblika datoteke: PDF/Adobe Acrobat Ocena potencialne številčnosti volka v SZ Sloveniji na osnovi razpoložljive biomase Prožilo za to je celoletna prepoved lova volkov v Sloveniji, ... www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/dn_turk_nusa.pdf	NEVTRALNO
3	Volkovi na Krasu napadajo vedno večje živali 19 dec 2008 ... Na žalost volkovi v Sloveniji, celo v Evropi nimajo kaj početi! Privoščijo si jih lahko v Kanadi, Ameriki, Rusiji, kjer so ogromna ... www.delo.si/clanek/73054	NEGATIVNO
4	Gozdovi Slovenije 4 jan 2007 ... Zanimiva je tudi usoda volka na zdajšnjem ozemlju Slovenije. Podobno kot za rjavega medveda in risa so bile v 18. stoletju razpisane visoke ... www.waldwissen.net/.../wsl_waelder_slowniens_SL	NEVTRALNO
5	Problem napadov volkov je vse večji Dnevnik 13 maj 2007 ... Rejci drobnice na območju Bele krajine so v zadnjem mesecu zaznali več ponavljajočih se napadov volkov na domače živali. www.dnevnik.si/novice/slovenija/245335/	NEGATIVNO
6	stevilka 8 Volk je del narave in igra pomembno vlogo v naravnem ciklusu. Tako kot vsa ostala živa bitja ima tudi volk pravico preživeti, poleg tega v Sloveniji živi že ... www.ilbis.com/spark/st8cl1.htm	POZITIVNO
7	(<i>Canis lupus</i>) Oblika datoteke: PDF/Adobe Acrobat Volk (<i>Canis lupus</i>). Ohranimo velike zveri v naših gozdovih. Kje lahko izvem več o varovanju volka v Sloveniji? Ministrstvo za okolje in prostor ... www.arso.gov.si/narava/.../Volk%20(Canis%20lupus).pdf	POZITIVNO
8	Nazaj - Forum-Lov 9 feb 2009 ... Izbris slovenskih volkov in medvedov. 09.02.2009. Volkovi bodo morali plačati za zločine svojih daljnih sorodnikov, potepuških psov. ... www.forum-lov.org/index.php?option=com_content...	POZITIVNO
9	Volk - <i>Canis lupus</i> Linnaeus, 1758 Oblika datoteke: PDF/Adobe Acrobat volk vse bolj izginjati. V letih 1945-1956 je v Sloveniji padlo 125 volkov ... (1972) je za konec 60. let dopuščal možnost, da je volk v Sloveniji že povsem ... www.proteus.si/files/File/.../OS.../Volk-Sesalci%20Slovenije.pdf	NEVTRALNO
10	Sivi volk - Wikipedija, prosta enciklopedija V Evropi volkovi živijo predvsem na gozdnatem območju, sicer pa lahko preživijo tudi v arktični tundri, v močvirjih, stepi in polpuščavi. V Sloveniji so ... sl.wikipedia.org/wiki/Sivi_volk	NEVTRALNO

splošno opaziti premalo pozitivnih dikcij velikih zveri. Novinarji so se »navadili« označiti velike zveri z lastnostmi kot so: »krvoločne«, »napadale«, »lačne«, in uporaba takšnih pridevnikov v javnosti vzbuja strah. Dodatno je v medijih zaslediti veliko izjav rejcev drobnice, ki so bili neposredno oškodovani zaradi volka. Takšne izjave so čustveno obarvane

in po navadi nestrokovne. Redkokdaj sledi strokovna razlaga, ki bi omogočila javnosti, da pridobi vse informacije na voljo ter si sama ustvari mnenje o problematiki škod volka na drobnici. Za boljšo sprejetost velikih zveri v javnosti, višjo stopnjo osveščenosti in boljše poznavanje problematike, je potrebno permanentno, predvsem pa objektivno pojavljanje tovrstne tematike v medijih, predvsem tistih z najširšim spektrom (Korenjak 2000).

1.5.2 Vpliv šolskega izobraževanja mladih na odnos do volka

Šola posreduje zanemarljivo malo informacij o volkovih. V raziskavi Korenjakove (2000) je bila šola kot vir informacij o volku zastopana s skoraj zanemarljivim deležem 1,7% do 2,6%, zato je pomembno, da se v prihodnosti razmisli tudi o vključevanju tovrstnih tem v vzgojno izobraževalne programe. Delo z mlajšimi generacijami je toliko pomembnejše ob ugotovitvi, da se s starostjo povečuje trdnost stališč in da so starejše generacije volku praviloma manj naklonjene kot mlajše. Zaradi tega, smo se v okviru LIFE SloWolf projekta odločili, da pripravimo izobraževalni material o volkovih za srednje šole v Sloveniji.

V preteklosti v Sloveniji izobraževanje mladih ni bilo vključeno kot del varstva velikih zveri. V bližnji prihodnosti, ko začnemo razumeti, da je vključevanje vseh deležnikov v uspešno varovanje velikih zveri, pomembno, se je na tem področju že pojavilo nekaj uspešnih akcij. Da bi otrokom predstavili risa na razumljiv način, so v Skupini za ekologijo živali, Oddelka za biologijo, Biotehniške fakultete, Univerze v Ljubljani in društvu Dinaricum pripravili zgodbico o risinji Dini, ki je bila objavljena v dveh delih v otroški reviji Otroci (v marčevski in aprilski številki). Hkrati so bili vrtci iz območja pojavljanja risov vključenih v natečaj za izbiranje imena risjih mladičev. Otroci so sodelovali tako, da so se o risu iz zgodbic nekaj naučili, nato so narisali risbice in predlagali dva imena za mladiče, s katerimi so sodelovali v natečaju (DinaRis 2008). Za osnovne šole je na začetku leta 2009 Zavod Grč Vrh v sodelovanju z društvom Dinaricum pripravil dodatne vsebine za Eko šole o velikih zvereh v okviru projekta Popek (primer delovnega lista: Priloga 13) (Popek 2009). Prav tako pa je v letošnjem šolskem letu (2009/2010) Prirodoslovno društvo Slovenije organiziralo in pripravilo

Šolsko tekmovanje iz znanja biologije za osnovne šole za Proteusovo priznanje na temo velikih zveri. V namene tekmovanja so pripravili vprašanja o biologiji in varstvu volka, medveda in risa. Primeri vprašanj o volku so v Prilogi 12. S tem tekmovanjem se je zanimanje za dodano literaturo in znanje o velikih zvereh v osnovnih šolah po celi Sloveniji občutno zvišalo. V okviru širše zastavljenega izobraževalnega materiala o evropskih prostoživečih živalih so letos (2009) v ZOO v Ljubljani izdali album za sličice, v katerem sta 2 strani posvečeni volku (Priloga 14). Za mlajše otroke so leta 2005 tudi na sosednjem Hrvaškem v okviru LIFE projekta pripravili dve poučni zgodbi o glavnem junaku – volku Grgi (Priloga 10 in 11). V našem šolskem prostoru je tako opaziti zvišan interes po vključevanju dodatnih izobraževalnih vsebin o velikih zvereh za predšolske in osnovnošolske otroke. Medtem ko v srednjih šolah tovrstnih izobraževalnih akcij nisem zasledila.

V okviru projekta LIFE SloWolf (Varstvo in nadzor varstvenega statusa populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji), ki ga izvaja Univerza v Ljubljani s partnerjema Zavodom za gozdove Slovenije in društvom Dinaricum bomo pripravili izobraževalni paket o volku za srednje šole. Namen seminarske naloge je predstaviti obstoječ plan izdelave izobraževalnega paketa ter izdelati primer izobraževalnega materiala za paket. Podobne izobraževalne vsebine o volku so že bile izdelali v mnogih državah po svetu, največ v ZDA in Skandinaviji. V seminarski nalogi bom hkrati naredila še pregled obstoječega izobraževalnega materiala o volku za srednje šole ter uporabila dobre ideje v pripravi našega materiala. Ta del projekta je usmerjen na informiranje ciljne skupine – srednješolcev.

2 KOMUNIKACIJSKA SHEMA O VOLKU ZA CILJNO SKUPINO – SREDNJEŠOLCI

2.1 PLAN IZDELAVE IZOBRAŽEVALNEGA PAKETA ZA SREDNJE ŠOLE

Vir: Projektna dokumentacija prijave za projekt LIFE SloWolf.

Izobraževalni paket za srednje šole bo vseboval:

- DVD z dokumentarnim filmom o volku v Sloveniji
- plakat o volku
- Power point prezentacijo o volku
- kviz, ki bo testiral znanje o volku

Organizirani bodo seminarji za učitelje srednjih šol, kjer bodo profesorji biologije poleg dodatnega znanja o volkovih in njihovem varstvu dobili tudi natančna navodila za uporabo izobraževalnih paketov.

Srednješolci so bili izbrani kot ciljna skupina mladih v projektu zaradi tega, ker se smatrajo kot bodoči »upravljalci« (»decision-makers«). Prav tako je odnos mladih v tej starosti (med 14. in 18. letom) še v izoblikovanju in zato je mogoče na njihov odnos do volkov še vplivati, tako v pozitivno kot negativno smer. Skupni cilj vseh izobraževalnih dejavnosti v projektu je izoblikovanje dobro informirane in izobražene javnosti, ki bo lahko aktivno vključena v proces odločanja o varstvu volka v Sloveniji ter posledično izboljšane sobivanja volkov in lokalnega prebivalstva na območju njihove razširjenosti v naši državi.

2.2 PRIMERI IZOBRAŽEVALNIH GRADIV O VOLKU ZA SREDNJEŠOLSKO MLADINO PO SVETU

2.2.1 WWF kampanja za evropske zveri

Dobro desetletje nazaj je organizacija WWF naredila veliko kampanjo z naslovom »WWF kampanja za evropske zveri« (»The WWF Campaign for Europe's carnivores«), v okviru katere so izdali serijo publikacij na temo varstva velikih zveri v Evropi, med katerimi so tri posvetili tudi izobraževalnim vsebinam za mladino. Poleg natečaja kreativnega pisanja za 7-13 letnike z naslovom »Kdo se boji velikega strašnega volka?« (Priloga 1), so za srednješolce izdelali načrt vključevanja tematike velikih zveri v šolski učni načrt pri predmetih: geografija, naravoslovje, jeziki, družboslovje, glasba in matematika (Priloga 2) za Anglijo, Wales in severno Irsko (Priloga 3) ter za Škotsko (Priloga 4). Ideja o vključevanju tematike velikih zveri v učni načrt je enostavna za izpeljavo, saj naj bi izvedbo prevzel učitelj ali profesor, ki že ima ciljno publiko – svoje učence. Po drugi strani so si pri WWF zamislili, da se velike zveri vključi v že obstoječe dejavnosti in cilje učnega načrta in ne kot dodatno vsebino, ki bi jo naj učitelji izvedli še dodatno zraven že tako časovno natrpanega učnega načrta. Tako so na primer predlagali, da se pri predmetu matematika, kjer za razumevanje teorije učenci nenehno vadijo s primeri, za elemente in podatke v nalogah uporabljajo takšni, ki so v povezavi z evropskimi zvermi in izgubo njihovih habitatov, kmetijsko statistiko in stopnjo urbanizacije. To bi naj hkrati vzbudilo povišano zanimanje pri učencih za tematiko varstva velikih zveri in boljše razumevanje problemov, ki se ob tem pojavljajo (Inskipp 1999). Drug, bolj direkten način vključevanja v učni načrt, so predlagali z nalogo branja zgodbe o volku in iskanja jezikovnih značilnosti ter simbolike (Priloga 5, naloga 2). S takšnim načinom se spodbuja večšine jezikoslovja in književnosti, hkrati pa se spodbudi učence, da razmišljajo o volku in o tem kakšne občutke jim le-ta zbuja.

2.2.2 Računalniška igra WolfQuest

V današnjih časih je življenje brez računalnika v sodobnih družbah že skoraj nemogoče. Prav tako postaja računalnik vedno bolj pogosto uporabljeno orodje v izobraževalnem procesu v srednjih šolah. V ZDA sta ZOO v Minnesoti ter organizacija Eduweb izdelali računalniško igrico »WolfQuest« namenjeno vsem nad 9 let starosti, ki igralca uči o ekologiji in vedenjskih značilnostih volka (Priloga 6). Igra je 3D simulacija, kjer igralec živi življenje volka narodnem parku Yellowstone. Igra je v dveh letih, od kar je na voljo, uporabilo že 400.000 ljudi iz 200 različnih držav. Prav tako spodbujajo uporabo igre v šoli in so pripravili še dodatna izobraževalna gradiva za učitelje za aktivnosti v razredu (Priloga 7). Računalniška igra je zanimiva večini učencev, tako da je takšen način podajanja informacij učinkovit. Tudi raziskava Inštituta za inovativno učenje leta 2009 je pokazala, da sta se zanimanje in znanje o volku značilno zvišali pri mladih, ki so igrali igro WolfQuest (WolfQuest 2005-2010).

2.2.3 Wolf-kit – izobraževalni material v okviru projekta LIFE Coex

Še en primer izobraževalnega materiala o volku ter sobivanju z ljudmi je nastal v okviru mednarodnega projekta LIFE Coex (LIFE Coex 2007). Ciljna skupina »Wolf-kit«-a so 12-15 letniki, predvsem na območjih, kjer se pojavlja volk. izobraževalni material je bil izdelan tako, da ga uporabljajo učitelji, ki so jim v pomoč pri uporabi Navodila za učitelje (primer: Priloga 8).

Material je razdeljen na enote, ki pokrivajo naslednje tematske sklope:

- osnovni elementi biologije in ekologije volka,
- človek in volk: oblikovanje javnega mnenja,
- grožnje populaciji volka,
- varstvo volka na državni in meddržavni ravni.

Za posamezne enote so pripravili različne tipe izobraževalnih materialov, ki se izmenjujejo: kratki video posnetki, Powerpoint predstavitve s teorijo in navodili za delo (primer: Priloga 9), sestavljanke, namizna igra, delovni listi.

2.3 IZOBRAŽEVALNI PAKET O VOLKU ZA SREDNJE ŠOLE V SLOVENIJI

2.3.1 Kako približati vsebine učiteljem

Organizirali bomo seminarje za učitelje, na katere bodo pisno povabljeni profesorji biologije vseh srednjih šol iz osrednjega območja pojavljanja volkov v Sloveniji. Seminarji bodo organizirani v večjih krajih po celotnem območju. Lokacija seminarjev se mi zdi pomembna saj menim, da v kolikor bi bil seminar organiziran le v Ljubljani, bi to zagotovo vplivalo na udeležbo profesorjev iz bolj oddaljenih krajev. Profesorji se bodo na seminarjih seznanili s paketom in mi si bomo na ta način zagotovili, da bodo izobraževalne vsebine predstavljene učencem na način, kot smo si ga zamislili.

Seminar in izobraževalni paket bomo promovirali v šolskih glasilih srednjih šol na območju pojavljanja volka ter na internetni strani projekta (<http://www.volkovi.si/>). Učinkovita promocija paketa menim, da bo prispevala k večjemu zanimanju med profesorji in višji udeležbi na seminarju.

Seminar za učitelje bo celodnevni in bo vseboval naslednje vsebine:

1. Izobraževalna predavanja o volku v Sloveniji
 - Vloga volka v gozdnih ekosistemih Evrope (predavatelj: Miha Krofel (raziskovalec iz Skupine za ekologijo živali na Odd. za biologijo, Bioteh. fak., Uni. v Ljubljani))

- Spremljanje gibanja in vedenja volkov v Sloveniji s pomočjo telemetrije (predavatelj: Miha Krofel (raziskovalec iz Skupine za ekologijo živali na Odd. za biologijo, Bioteh. fak., Uni. v Ljubljani))
 - Sodobne genetske raziskave o volku v Sloveniji in Evropi (predavatelj: Tomaž Skrbinšek (raziskovalec iz Skupine za ekologijo živali na Odd. za biologijo, Bioteh. fak., Uni. v Ljubljani))
 - Odnos javnosti do volka in pomen upoštevanja le-tega v upravljanju z njim (predavateljica: Aleksandra Majić Skrbinšek (raziskovalka iz Skupine za ekologijo živali na Odd. za biologijo, Bioteh. fak., Uni. v Ljubljani))
 - Konflikti med rejci drobnice in volkovi v Sloveniji in rešitve (predavatelj: Rok Černe (uslužbenec Zavoda za gozdove Slovenije))
2. Predavanje o pomenu vključevanja naravovarstvenih vsebin v srednje šole (predavatelj: na primer Gregor Torkar (profesor biologije in gospodinjstva)).
3. Predstavitev izobraževalnega paketa o volku in navodila za uporabo:
- Spoznajmo se z vsebinami v paketu (predavateljica: Anamarija Žagar (raziskovalka iz Skupine za ekologijo živali na Odd. za biologijo, Bioteh. fak., Uni. v Ljubljani))
 - Ogled dokumentarnega filma o volku (DVD projekcija)
 - Uporaba izobraževalnega paketa v praksi – natančna navodila za uporabo (predavateljica: Anamarija Žagar (raziskovalka iz Skupine za ekologijo živali na Odd. za biologijo, Bioteh. fak., Uni. v Ljubljani))
 - Delavnica: Poskusimo uporabiti vsebine sami (učitelji se bodo razdelili v skupine in reševali delovne liste ter aktivno izvajali druge pripravljene vsebine iz paketa)
 - Okrogla miza: vprašanja in odgovori, evalvacija vsebin paketa

2.3.2 Kako približati vsebine srednješolcem

Najpomembnejši cilj komuniciranja je gradnja oz. vzpostavitev zaupanja – legitimizacijski proces (Kos D., učno gradivo za predmet Komuniciranje z javnostjo). Profesorji biologije v srednji šoli predstavljajo osebo, ki je v očeh srednješolcev vredna zaupanja v zvezi s tematiko biologije. Zato se nam zdi pomembno, da so profesorji tisti, ki posredujejo informacije o volkovih svojim učencem. Na nek način je to način doseganja legitimnosti s politično avtoriteto, ki samodejno podeljuje legitimnost. Obisk strokovnjaka iz področja volkov v razredu bi sicer tudi predstavljal zaupanja vredno osebo na tem področju, vendar se predvsem pri srednješolski mladini takšni obiski spremenijo v »zabavno uro«, ki jo večina ne jemlje resno. Dodatno, če profesor biologije vključi dodatne vsebine o volku v redni učni proces, to pomeni, da njemu ni najprej potrebno pridobiti zaupanja srednješolcev, kot bi to moral storiti nek zunanji obiskovalec. Zaupanje v informacije in posredovalce informacij pa je ključno za zanesljivo posredovanje informacij ciljni publiki (Kos D., učno gradivo).

Drugi cilji komuniciranja z javnostmi so še (Kos D., učno gradivo):

- razsvetljenje: izboljšanje razumevanja
- pravica vedeti: potencialne žrtve morajo biti seznanjene s tveganji
- sprememba stališč: izboljšati sprejemljivost tveganj
- upravičevanje upravljanja rizikov
- zmanjševanje rizikov: prispevati k individualnemu samozaščitniškemu delovanju
- participacija interesnih skupin pri procesu odločanja
- pomoč pri razreševanju konfliktnih situacij

Srednješolci bi z dodatnimi vsebinami o volku izboljšali svoje razumevanje o biologiji volka, njegovi vlogi v ekosistemu ter varovanju. Pomembno je, da se predstavi tudi problematika škod volka v živinoreji, ter drugih konfliktov, ki nastajajo v krajini, kjer volk in človek sobivata, saj imajo pravico dobiti vse informacije o volku. Da bi zadovoljili ciljem komuniciranja z javnostmi, bi bilo potrebno vključiti tudi informacije o tem, da imajo vsi

pravico do soodločanja o načinu sobivanja volkov in ljudi in na kakšen način se lahko vsak posameznik vključi v proces soodločanja.

Obstajajo trije kriteriji komunikativnega delovanja (Kos D., učno gradivo):

1. pravilnost
2. resničnost
3. iskrenost

V primeru posredovanja dodatnega znanja o volku srednješolcem z dodatnim izobraževalnim materialom bomo zagotovili »pravilnost«, saj so vse uporabljene vsebine, v skladu z legalno sprejetimi zakoni. Vse vsebine bodo pripravljene ali recenzirane s strani strokovnjakov na posameznih področjih (biologija volka, varstveni status volka, sobivanje ljudi in volkov). Cilj priprave izobraževalnega materiala o volku za srednje šole je etičen in moralen saj bodo predstavljeni tako pozitivni kot negativni vidiki sobivanja volkov z ljudmi v Sloveniji. Glaven cilj tega materiala je ravno boljša informiranost mladih o problematikah sobivanja volkov in ljudi ter rešitvah za uspešno upravljanje s populacijo volkov v Sloveniji in evropskem prostoru.

Slika 2. Primer podobe volka z romantično simboliko (Jure Verč Design)

Pri mladostnikih in otrocih je potrebno predvsem poskrbeti za motivacijo in zato bomo srednješolce motivirali za vsebine o volku z različnimi pristopi. Srednješolci so v obdobju, ko nenehno iščejo simbole ali ikone, s katerimi se poistovetijo. Volk je lahko simbol ali ikona, če mu »oblečemo« takšno podobo. Potrebno je delati tudi na tem, da se volka ne »prime«

simbolika krvoločnosti in strahu, ampak pozitivna simbolika. V ZDA je v današnjem času volk postal simbol divjine ali romantični simbol (tuleči volk v luno). Izdelali bomo grafično podobo izobraževalnega materiala, ki bo imelo privlačno podobo ter bo izražalo romantično simboliko volka (primer na Sliki 2). Menim da bo takšna podoba za mlade privlačna in bo tudi vzbujala pozitivna čustva o volku. Zanimanje v vsebine lahko vzbudi tudi nekakšen »glavni junak«, ki povezuje informacije v neko zgodbo. V materialu bi za takšnega »junaka« lahko uporabili enega od ulovljenih volkov v okviru telemetričnih raziskav. Recimo volk Brin, opremljen s telemetrično ovratnico.

Eden od učinkovitih orodij za zvečanje motivacije je tudi tekmovalnost. V vsebine bo vključen tudi natečaj oziroma tekmovanje, kjer bodo najboljša dela na koncu nagrajena. S takšnim pristopom dosežemo predvsem del mladih, ki so tekmovalni, med tem ko lahko posameznike, ki jim tekmovalnost ni všeč, celo odvrnemo ali jim vzbudimo odpor. Potrebno je poskrbeti, da ne temelji vse na »tekmovanju«, to lahko zagotovimo že s tem, da že vsak sodelujoči dobi neke vrste »nagrado za sodelovanje«.

Primer natečaja:

USTVARJALNI NATEČAJ »TULEČI VOLK«

KDO LAHKO SODELUJE? Sodelujejo lahko mladi med 14. in 18. letom iz srednjih šol v Sloveniji. Udeleženci bodo uvrščeni v tri starostne skupine: 14-15 let, 16-17 let in 18 let.

PODROČJA? Književnost, likovna umetnost, glasba, fotografija, film, naravoslovno raziskovanje in novinarstvo.

KAKO? Vsak udeleženec lahko sodeluje na natečaju na enem od zgoraj navedenih področij. Na podlagi tega izdela svoj avtorski ustvarjalni izdelek. Po posameznih področjih sprejemamo naslednja dela:

- književnost: esej, zgodba ali pesem
- likovna umetnost: risba, slika ali skulptura
- glasba: avtorski glasbeni izdelek
- fotografija: serija fotografij z zgodbo (najmanj 5 fotografij)

- film: avtorski video posnetki v obliki filma (najmanj dolžine 3 minut)
- naravoslovno raziskovanje: poročilo raziskave z uvodom, metodami dela, rezultati in razpravo
- novinarstvo: reportaža, novinarski članek ali javnomnenjska raziskava.

Tekstovni izdelki naj bodo napisani v programu Word s pisavo Times New Roman, velikost 12 p in razmakom vrstic 1,5. Strani morajo biti oštevilčene in v Glavi vsake strani naj bo šifra avtorja in naj bo natisnjen črno-belo in obojestransko, če je to mogoče. Likovni izdelki naj bodo poslani v originalu po pošti. Če to ni mogoče (zaradi občutljivosti ali velikosti) se naj izdelek fotografira. Člani žirije si bodo pred ocenjevanjem izdelek ogledali v živo na šoli. Avtorski glasbeni izdelek naj bo posnet na CD v obliki wma, wav ali mp3. Fotografije naj bodo razvite na fotografskem papirju ali posnete na CD v obliki jpg. Avtorski filmski posnetki naj bodo posneti na CD ali DVD v obliki avi, wmv ali vob.

KAM POŠLJEM SVOJ IZDELEK? Izdelek pošlji skupaj z izpolnjeno prijavnico po pošti na naslov »Ustvarjalni natečaj Tuleči volk, Večna pot 111, 1000 Ljubljana«. Vsak učenec lahko na natečaju sodeluje z enim izdelkom.

DO KDAJ? Do 31.11.2013.

ŽIRIJA: (5 članov – med njimi znane slovenske osebnosti (npr. mladinski pisatelj Goran Vojnović, glasbenik Vlado Kreslin) in strokovnjaki s področja izobraževanja v srednjih šolah))

NAGRADE:

- Za prvo mesto v vsaki starostni kategoriji: paket vstopnic za Arenu (zabavišni center), podpisan CD Vlada Kreslina, računalniška igra WolfQuest.
- Za prve tri šole po številu nagrajenih učencev: paket izobraževalnega materiala o volku.
- Za drugo in tretje mesto v vsaki starostni kategoriji: po 4 vstopnici za obisk ZOO Ljubljana.
- Vsi udeleženci natečaja bodo po pošti prejeli potrdilo o udeležbi natečaja ter značko s tulečim volkom.

2.3.3 Vsebina izobraževalnega paketa o volku

Dokumentarni film o volku bo nastal v okviru projekta in bo predstavljala splošne značilnosti volkov ter delo na projektu. Učenci se bodo tako seznanili z delom raziskovalcev - biologov - na terenu: telemetrijo volkov in zbiranje drugih podatkov o prisotnosti volkov v naravi ter zbiranje vzorcev za genetske analize. Prav tako bodo predstavljeni delo in rezultati: raziskave odnosa interesnih skupin do volka, raziskave sistemov zaščite pred volkovi na kmetijah z rejo drobnice in primeri dobre prakse varovalnih ukrepov za drobnico. Učenci si bodo film ogledali na začetku šolske ure (trajanje 25 minut). V drugem delu ure bodo ponovili pridobljeno znanje s pripravljenimi delovnimi listi. Za domačo nalogo bo naloga, da napišejo scenarij za lasten 20 minutni dokumentarni film o volkovih v Sloveniji.

izobraževalni paket bo vseboval tudi powerpoint predstavitev, ki bo oblikovana tako, da bo kot vodilo skozi 2 šolski uri biologije. Potek šolske ure bo zasnovan tako, da se bo čim bolj dinamičen in zanimiv. Učenci imajo nenehno potrebo po motiviranju med potekom šolske ure in dokazano je, da je zato potrebno pogosto menjavati metodo podajanja znanja. Tako bo ura strukturirana tako, da se bo na približno 7 minut zamenjala metoda dela. Uporabljeni bodo: delovni listi, eksperimentalne naloge, govorne vaje, pisna vprašanja, izdelava plakata, intervju s sošolci, skupinsko delo, individualno delo, debata, itd. Osnutek prvih 4 listov predavitve:

VOLK (*Canis lupus*)

Življenje in vedenjske značilnosti

1

Danes se bomo spoznali z volkom **Brinom**.

Brin je odrasel samec, ki ima dobrih 37 kilogramov, sivo rjav kožuh in živi v tropu s svojimi brati in sestrami, ki ga vodita njegova starša.

Aprila 2010 se je Brin ob raziskovanju svojega teritorija ujel v nožno past, ki so jo postavili raziskovalci iz Oddelka za biologijo. Od takrat naprej ima okoli vratu telemetrično ovratnico, ki preko satelitov izračuna natančno lokacijo Brina vsake 3 ure.

2

Kje se **Brin** giblje, kje lovi hrano in kje počiva?

Brin podnevi v gostem rastju leži,
se igra s svojimi brati ter predvsem počiva,

Ko se zvečer, se začne Brin prebujati in ovohavati okolico okoli sebe. Pomembno je preveriti ali je teritorij njegovega tropa vstopil kak tuj volk in ponovno označiti teritorij s svojim vonjem. Prav tako je lačen in bo kmalu šel na lov.

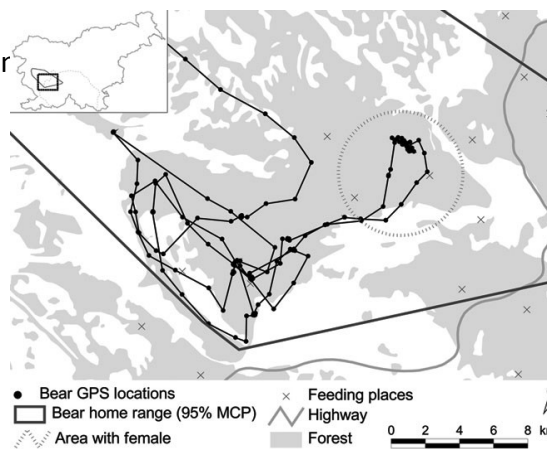
3

AKTINOST 1: Kje se je potikal **Brin**?

Na spodnjem zemljevidu so s pikami prikazani podatki, ki jih je poslala Brinova ovratnica med 1.5.2010 in 3.5.2010.

Z uporabo karte odgovori na naslednja vprašar

1. Katere lokacije so globoko v gozdu?
2. Kateri del dneva sklepaš, da je bil takrat?
3. Kako se je takrat Brin vedel in zakaj tako sklepaš?
4. Kakšno razdaljo je Brin prehodil v 3 urah med lokacijo 5 in 6?
5. Koliko je najdaljša razdalja, ki jo je Brin naredil v 3 urah?
6. S kakšno povprečno hitrostjo se je takrat Brin premikal?

4

Paket bo vseboval tudi plakat o volku, na katerem bodo strnjene glavne značilnosti o biologiji in življenju vrste. Takšen plakat bodo učitelji izobesili v biološki učilnici in bo služil kot učno gradivo za učence.

2.3.4 Evalvacija izobraževalnega paketa o volku

Pomemben del vsakega materiala, ki je namenjen komuniciranju z neko ciljno skupino, je njegova evalvacija ali ocena. Na podlagi ocene, ki jo dobimo, lahko sklepamo ali je bilo naše komuniciranje s to ciljno skupino uspešno ali ne. Z izobraževalnim paketom o volku želimo komunicirati s srednješolci tako, da bi jim posredovali čim več informacij o volku na splošno, o razširjenosti in življenju volkov v Sloveniji in o njegovem sobivanju s človekom ter o problemih, ki se ob tem pojavljajo. Spodbuditi jih želimo k razmišljanju o rešitvah za uspešno varstvo in upravljanje z volkom v Sloveniji. Da bomo ugotovili koliko zadanih ciljev smo dosegli, bomo v paket vključili tudi evalvacijske vprašalnike za učence, ki jih bodo izpolnili na koncu ter vrnili nam. Prav tako bomo pripravili vprašalnike za profesorje o poteku posameznih nalog in izvedbi posameznih vsebin paketa, da bomo ugotovili uspešnost izbranih pedagoških metod.

3 ZAKLJUČEK

V zvezi z ohranjanjem velikih zveri v Evropi prihaja vedno bolj v ospredje odnos javnosti in toleranca lokalnega prebivalstva do teh vrst. V Evropi in drugod po svetu se je že večkrat izkazalo, da zavarovanje velikih plenilcev samo "na papirju" ob negativnem odnosu javnosti pogosto privede do neuspeha, zato je za uspešno ohranjanje nujno potrebno delati tudi na ozaveščanju javnosti in izgradnji pozitivnega odnosa ljudi do teh živali. Ker je negativen odnos pogosto povezan s pomanjkanjem znanja oziroma napačnih predstavah javnosti o volku, je potrebno pomemben del aktivnosti namenjenih ohranjanju volka posvetiti izobraževanju. Predvsem otroci in mladostniki nimajo dokončno izoblikovanega mnenja in se lahko vpliva na izoblikovanje njihovega odnosa do volka skozi različne izobraževalne pristope. Pomembno je del izobraževalne kampanje nameniti vsem interesnim skupinam, od lovcev, rejcev drobnice, lokalnega prebivalstva do šolske mladine.

4 VIRI

- Adamič M., Kobler A., Berce M. 1998. Povratek volka v območje historične razširjenosti v Sloveniji – ali je tam še kaj prostora in kako ga doseči? Zbornik gozdarstva in lesarstva 57: 235-254.
- Bath A. 1996. Increasing the applicability of human dimensions research to large predators. Journal of Wildlife Research 1: 215-220.
- Bath A. 1998. The role of human dimensions in wildlife resource research in wildlife management. Ursus 10: 349-355.
- Bath A. 2009. Working with People to Achieve Wolf Conservation in Europe and North America. V: Musiani M. s sod. (ur.): A New Era of Wolf and People. Calgary, University of Calgary Press: 173-199.
- Bath A., Farmer L. 2000. Europe's carnivores. A survey of children's attitudes towards wolves, bears and otters. WWF-UK. 8 str.
- Bath A., Majić A. 2000. Human Dimensions in Wolf Management in Croatia. Large Carnivore Initiative for Europe.
- Bisi J., Kurki S., Svenberg M., Liukkonen T. 2007. Human dimensions of wolf (*Canis lupus*) conflicts in Finland. European Journal of Wildlife Research 53: 304-314.
- Boitani L. 1982. Wolf management in intensively used areas of Italy. In: Harrington F. H. & D. C. Paquel (ur.): Wolves of the World. Perspectives of behaviour, ecology and conservation, Noyes Publications, Park Ridge, New York, USA, pp. 158–172.
- Boitani L. & P. Ciucci 1993. Wolves in Italy: Critical issues for their conservation: 75–90 V: C. Promberger & W. Schröder: Wolves in Europe: Current status and perspectives. Munich Wildlife Society, Ettal, Germany.
- Breitenmoser U. 1998. Large predators in the Alps: The fall and rise of man's competitors. Biological Conservation 83: 279-289.

- Brown T.L., Decker D.J. 2001. Evolution of Human Dimensions Interest. In Human Dimensions of Wildlife Management in North America. The Wildlife Society, Bethesda: 23-38.
- Bufka L., Heurich M., Engleder T., Wölfl M., Červený J. and Scherzinger W. 2005. Wolf occurrence in the Czech-Bavarian-Austrian border region – review of the history and current status. *Silva Gabreta* 11(1): 27–42.
- Coralič M. (ur.) 2009. ZOO Ljubljana. Album za nalepke. Predstavitev evropskih prostoživečih živali, ki živijo tudi v ZOO Ljubljana. Ljubljana, Menart Records. 59 str.
- Černe R. 2007. Analiza prisotnosti velikih zveri na obmejnem območju in možnosti za njihovo širitev v Italijo. Diplomsko delo (Univerzitetni študij). Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire. 127 str.
- DinaRis 2008. <http://www.dinaris.org/>, citirano 1.5.2010.
- Ericsson G., Heberlein T.A. 2003. Attitudes of hunters, locals, and the general public in Sweden now that the wolves are back. *Biological Conservation* 111: 149-159.
- Fritts S.H., Stephenson R.O., Hayes R.D., Boitani L. 2003. Wolves and Humans. In *Wolves: behavior, ecology and conservation*. The University of Chicago, Chicago. pp. 289-316.
- Inskipp C. 1999. Europe's carnivores. Information for educators. WWF-UK. 25 str.
- Johnston K.N., Johnson R.L., Edwards D.K., Wheaton C.A. 1993. Public Participation in Wildlife Management: Opinions from Public Meetings and Random Surveys. *Wildlife Society Bulletin* 21: 218-225.
- Jonozovič M. & Marenče M. 2007. Wolf distribution in Slovenia in 2005, KORA Report. <http://www.kora.ch/sp-ois/wolf-ois/index.htm>, citirano 17.5. 2008.
- Kellert S.R. 1985. Public Perceptions of Predators, Particularly the Wolf and Coyote. *Biological Conservation* 31: 167-189.
- Korenjak A. 1995. Človek in velike zveri v Avstriji in Sloveniji. Diplomaska naloga. Ljubljana, Oddelek za gozdarstvo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani. 70 str.
- Korenjak A. 2000. Odnos slovenske javnosti do varovanja volka. Magistrsko delo. Podiplomski študij varstva naravne dediščine, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani. 119 str.

- Kryštufek B., A. Brancelj, B. Krže, J. Čop 1988. Volk. V: Zveri II, medvedi, psi, mačke, Ljubljana, Lovska zveza Slovenije: 89–141.
- Kryštufek B. 1991. Sesalci Slovenije. Prirodoslovni muzej Slovenije: 197–200.
- Kryštufek, B., 1992. Rdeči seznam ogroženih sesalcev (Mammalia) v Sloveniji. Ljubljana, Varstvo narave, 17, Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine: 19-27.
- Life Coex 2007: http://www.life-coex.net/Croacia/Background_Croacia.htm, citirano: 3.5.2010.
- Lifelines 1999. News and ideas for teachers, Autumn 1999. WWF. 7 str.
- Linnell J.D.C., Swenson J.E., Andersen R. 2001. Predators and people: conservation of large carnivores is possible at high human densities if management policy is favourable. *Animal Conservation* 4: 345-349.
- Linnell, J., V. Salvatori, L. Boitani. 2008. Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. Rome, Italy, A Large carnivore initiative for Europe report prepared for the European Commission. Large Carnivore Initiative for Europe.
- Naughton-Treves L., Grossberg R., Treves A. 2003. Paying for Tolerance: Rural Citizens' Attitudes toward Wolf Depredation and Compensation. *Conservation Biology* 17: 1500-1511.
- Pilić S. 2005a. Priča o vučiču Grgi. Zagreb, Državni zavod za zaščito prirode. 19 str.
- Pilić S. 2005b. Vuk Grga i njegova obitelj. Zagreb, Državni zavod za zaščito prirode. 20 str.
- Popek 2009. <http://www.mojpopek.org/>, citirano: 1.5.2010.
- Promberger C., A. Mertens, B. Promberger – Fürpass & A. Blumer 2000. Economic evaluation. V: Carpathian Large Carnivore project. Annual report. HACO International Publishing: 1–72.
- Reif U. 1990. Was hält der Mensch vom Luchs? Erhebung der Einstellung von Europäern zu einheimischen Prädatoren am Beispiel von *Lynx lynx*.- Diplomarbeit im Fachbereich Biologie der J. W. Goethe, Universität Frankfurt am Main, 125 str.
- Salvatori V. & J. Linnell 2005. Report on the conservation stats and threats for wolf (*Canis lupus*) in Europe, T-PVS/Inf (2005) 16, Strausbourg.

- Scarce R. 1998. What do wolves mean? Conflicting social construction of *Canis lupus* in "Bordertown". *Human Dimensions of Wildlife* 3: 26-45.
- Sunquist M. E., Sunquist F. C. 1989. Ecological constraints on predation by large felids. V: Gittleman J. L. (ed.). *Carnivore Behaviour, Ecology, and Evolution*. New York, Cornell University Press. Str. 283-301.
- Turk N. 2006. Ocena možnosti za širjenje volka v severozahodno Slovenijo. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, BF, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 1–75.
- Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst Ur.l. RS 57/93.
- Vila C., Castroviejo J. & V. Urios 1993. The Iberian wolf in Spain. V: Promberger C. & W. Schröder: *Wolves in Europe. Status and perspectives*, Munich Wildl. Soc.: 104–109.
- Williams C.K., Ericsson G., Heberlein T.A. 2002. A quantitative summary of attitudes toward wolves and their reintroduction (1972-2000). *Wildlife Society Bulletin* 30: 575-584.
- WolfQuest 2005-2010. http://www.wolfquest.org/about_overview.php, citirano: 28.4.2010.
- WolfQuest 2005-2010a. http://www.wolfquest.org/classroom_activities.php, citirano: 28.4.2010.

PRILOGA 1: Natečaj kreativnega pisanja in poezije o volku za 7-13 letnike (Lifelines 1999)

Competition

A creative writing

competition for seven to 13 year-olds

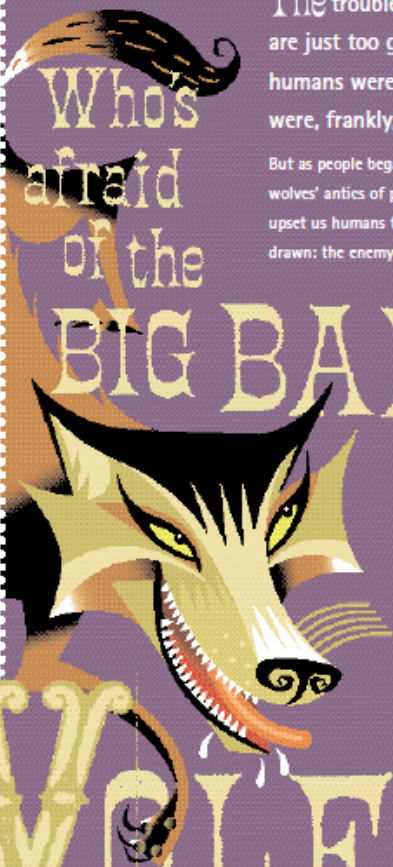
Bad press

For generations, wolves, wild cats and other European carnivores have suffered from a bad press. But it's more than just their image that has been damaged. Many species are now near to extinction due to human actions fuelled in part by an innate fear and hatred. As part of its wider campaign to raise awareness of these majestic creatures, WWF is launching a competition encouraging pupils to challenge these negative images through creative thought and expression.

Create the write impression

The trouble with wolves are just too good. Years ago humans were hunter-gatherers, but as people began to domesticate animals, wolves' antics of preying on livestock upset us humans to the point where we were, frankly, better off without them. But as people began to domesticate animals, wolves' antics of preying on livestock upset us humans to the point where we were, frankly, better off without them. But as people began to domesticate animals, wolves' antics of preying on livestock upset us humans to the point where we were, frankly, better off without them.

Who's afraid of the BIG BAD WOLF?

WOLF?

The details...

Who can enter?
The competition is open to children aged 7 to 13 in any school in the UK. Entrants will be judged in three age groups and two categories:

Age groups:
1) 7-8 yrs 2) 9-11 yrs 3) 11-13 yrs

Categories:
1) Creative writing 2) Poetry

How?
Each school can submit handwritten, typed or word processed entries on A4 paper. Each entry must be accompanied by the entry form and include the name, age and school address of the writer. There is no word limit but entrants should remember that creative quality is not judged by length!

First prize in each age group and category

- Four tickets and travel to the Millennium Dome
- An S Club 7 CD, signed by the band
- Certificate
- Wolf book signed by Anthony Turner

For the school with the winning pupil

- £250 worth of WWF resources
- Framed print

Individual prizes

For the top 10 entries in each age group and category:

- Carnivore masks
- Fact sheets
- Key ring
- Poster
- European Carnivore CD (for school)
- Certificate

PRILOGA 2: Predlogi vključevanja volka v vsebine učnih načrtov za predmete: geografija, naravoslovje, jeziki, matematika, družboslovje in glasba (Lifelines 1999)

The WWF Campaign in Europe's Carnivores

The Lifelines supplements offer teaching resources and activities to complement the curriculum and to help stimulate work aimed at supporting WWF's carnivore campaign and competition.

Curriculum **lynx**

...and bears, and wolves, and cats!

These supplements concentrate on integrating issues linked to carnivore conservation into English language and drama. However, as with all issues surrounding conservation, the environment and sustainable development – such as habitat loss, human encroachment, urbanisation and resource use – lynx can be made across the range of subjects taught in schools throughout the UK, and in all age groups.

The subjects here are broad and should be interpreted for use in the curricula of England and Wales, Scotland and Northern Ireland.

Science/Environmental Studies

The future existence of many species such as the brown bear, lynx, wolf and, in the UK, polecat and otter is under threat from a variety of causes including poaching and pollution. To complement the science curriculum, students could be encouraged to explore the relationships between the various animals (including humans) vying for food supplies and exploring how each adapts (or fails to adapt) to meet its changing habitat.

Politics & economics

When it comes to conservation concerns, a lot of the fault can be placed at the door of the European Union through its Common Agricultural Policy. The CAP has long been the target for reform but due to pressures from within the EU has escaped largely intact. That's good news for many of Europe's food producers but bad news for our wildlife. When studying the institutions and policy-making bodies of such organisations, it is worth examining the impacts these decisions have on everyday lives. Taking the CAP as an example, students can explore how such a centralised farming strategy can have positive and negative impacts.

Geography

The study of environmental change, how people affect the environment and how they seek to manage and sustain the resources around them is the basis of education for sustainability. Using the demise of Europe's carnivores can help focus what can be a wide and daunting topic onto a specific issue: and one that can be related back to the UK. The study of rivers, coasts and woodlands will provide an opening to discussions and study of wildlife and the geographical impacts on it. This will also allow teachers to introduce work linked to WWF's other major campaign for 1999 – the UK countryside. An outline of that campaign can be found on the opposite page and a fuller account will appear in a future edition.

Maths

To learn and understand mathematical notions, students require practice and examples. The figures and standard data for such exercises are often incidental to the subject being taught, but they can help heighten the interest and bring maths to life. Figures relating to European carnivores, habitat loss, pollution levels, farming statistics and urbanisation can be used to demonstrate the mathematical elements, while adding to the student's understanding of conservation and environmental issues.

Languages

As the breadth of vocabulary is evidence of a student's grasp of a language, materials from the WWF European carnivore campaign could be used to practise language skills.

Music

The beauty of a wild cat, the power of a brown bear, the stealth of a wolf or the antics of an otter, for example, could be used as the basis for performing and composing music.

PRILOGA 3: Načrt vključevanja vsebin o volku v učni načrt šol v Angliji, Walesu in na severnem Irskem (Inskipp 1999)

European Carnivores is a useful topic for teaching the following sections of the Curriculum in Science and Geography. It is also an interesting stimulus for teaching the Curriculum in English, Art, Music and Modern Foreign Languages.

THE CURRICULUM IN ENGLAND, WALES AND NORTHERN IRELAND

SCIENCE
Key Stage 2
Living things in the environment: Adaptation.
• Feeding relationships.

Key Stage 3
Living things in the environment: Adaptation
• Feeding relationships
• Competition.

Key Stage 4
Living things in the environment: Adaptation
• Competition.

GEOGRAPHY
Key Stage 2 Thematic Study
Environmental change:
a) how people affect the environment;
b) how and why people seek to manage and sustain their environment.

Key Stage 3
Environmental issues:
c) how consideration of sustainable development, stewardship and conservation affect environmental planning and management.

ENGLISH
Key Stages 2, 3 and 4
Speaking and Listening.
Reading.
Writing.
• Creative writing and discussion about threatened European carnivores.
• Presenting reasoned arguments on environmental aspects relating to European carnivores.

ART
Key Stages 2 and 3
Investigation and making.
Drawing, painting and three-dimensional work.
Design and work with a range of materials.

MODERN FOREIGN LANGUAGES
Key Stages 2,3 and 4
Use of material on European carnivores to practise language skills.

MUSIC
Key Stages 2 and 3
Performing and composing.
Listening and appraising.

PRILOGA 4 Načrt vključevanja vsebin o volku v učni načrt šol na Škotskem (Inskip 1999)

PRILOGA 5: Primer naloge iz jezikoslovja in književnosti z volkom v glavni vlogi (Inskipp 1999)

ACTIVITIES**ENGLISH****KEY STAGE 4 (14-16 YR OLDS)**

1

LEARNING TO LIVE TOGETHER

Read the two case studies, *A lesson in living together* and *A dog for the conservation of large carnivores* (your teacher will need to photocopy these from pages 6 and 7 of the *European Carnivores Topic Brief*) and then write a newspaper article for a local Italian newspaper persuading farmers to protect their sheep flocks against wolves without harming the wolves. In your article include:

- three different ways of protecting the sheep
- why it is better to protect the sheep in these ways rather than shoot the wolves
- reasons why the farmers need not be afraid of the wolves.

2

THE ANIMAL WITHIN...

In the story *Wolf* by Gillian Cross¹, Cassy is staying with Goldie, her mother, in a squat. Her mother's boyfriend Lyall and his son Robert present theatrical performances in schools. Their latest production is called "Wolf" and Moongazer is Lyall's stage name.

Cassy looked away, towards the untidest pile of all. Different-sized pieces of paper were shuffled together, and they all seemed to be drawings. Some in ink, some in pencil, some in felt pen. She bent and picked up the top picture, trying to make sense of it. A huge black circle had been scrawled in the very centre of the paper and roughly shaded in. Round the edge of the circle were jagged triangular shapes, some pointing inwards and some pointing outwards. The triangles had been drawn so fiercely that, in one or two places, the pen had gone right through the paper.

'That's Lyall's favourite,' Robert said. It would be, Cassy thought. She shook her head. 'I must be stupid. I can't even see what it's meant to be.'

'Wolf, of course.'

'Wolf?' Cassy looked at him, to see whether he was joking. 'But it's nothing like a wolf.'

'Not a wolf,' Robert said patiently. 'We got lots of photographs of those. This is something quite different. Lyall said "Wolf" – and then he got people to draw the picture that came into their head. Goldie drew that one – the big gaping mouth with the terrible teeth. Lyall was thrilled to bits.'

'Oh, it's Goldie's is it.'

Cassy put it to the bottom of the heap and went on leafing through. There were about thirty pictures. Wolves running or leaping or baying at the moon. Long-muzzled wolves that belonged in cartoons, and long-legged wolves that looked more like horses. She picked out the most sensible one she could find. A proper wolf, with a head and a body and a tail, and four legs. Shaded in pencil so that you could almost feel its fur.

'That's what a wolf looks like,' she said, holding it up for Robert to see. He frowned. 'You haven't really got the

idea.' He slid a paper-clip onto the cuttings he was sorting and put them on the floor. 'Earl did that drawing – our friend from the Wandsworth squat. He's a painter and he does a lot of work for Moongazer. Lyall was looking forward to his wolf picture. He was furious when Earl gave him that.'

'Furious?'

'He said, "You're holding out on me, Earl. That's just a wolf from the zoo you've drawn. Not the wolf inside you."'

'The what?' Cassy snorted and put the drawing's down on the floor again.

'That's just nonsense. Wolves are wolves and people are people.'

'It's not quite as simple as that.'

Robert looked earnest and pompous, as if he were giving a lecture. 'The way we think about wolves is twisted up with the way we think about ourselves. We've been linked for thousands of years. Perhaps for millions.'

- What does Robert mean when he says '...the wolf inside you?'
- How do you picture the wolf?
- Why do you picture the wolf in this way?
- Is there a wolf inside you? How does it shape your behaviour?
- Are there other creatures inside you? If so, how do they shape your behaviour?

Investigate the language of the wolf.

- How many words and phrases associated with wolves can you discover?
- Are the characteristics we often associate with wolves or the words we use to describe them fair or accurate? Why do you think this might be?

1 *Wolf*, Gillian Cross, Oxford Children's Modern Classics, 1998

PRILOGA 6: Print screen opisne strani računalniške igre WolfQuest in slika izseka iz igre (WolfQuest 2005-2010)

WolfQuest™
About WolfQuest Overview Team National Network Developer's Blog

About WolfQuest
Get the Game
About Wolves
At The Minnesota Zoo
Community
Store

WolfQuest developed by
Minnesota Zoo Eduweb

Content support by
International Wolf Center
Teaching the World About Wolves

Overview
The Minnesota Zoo and eduweb have partnered to develop WolfQuest, an innovative project that brings the immersive, compelling drama and action of video games to informal science learning while creating a model for nationwide distribution. Designed for players age nine to adult, WolfQuest teaches wolf behavior and ecology through exciting gameplay and intense social interactions.

WolfQuest's three major components comprise a powerful informal learning experience:

- **WolfQuest Game:** WolfQuest is an immersive, 3D wildlife simulation game that lets players learn about wolf ecology by living the life of a wild wolf in Yellowstone National Park. Players play alone or with up to four friends in on-line multiplayer games. In Episode 1: Amethyst Mountain players explore the wilderness, hunt elk, and encounter stranger wolves in a quest to find a mate. The new release features episode 2: Slough Creek in which players find a den, establish a territory, raise pups and defend them from predators such as coyotes, grizzly bears and other stranger wolves.
- **WolfQuest Web Site:** The WolfQuest game is the focus of a game community Web site where players can learn about the game and download the latest version, as well as post tips and strategies, ask questions of wolf experts, share personal wolf artwork and stories, test their wolf knowledge with online polls and quizzes, compete for prizes, and participate in partner promotions. The Web site also features background information about wolf ecology and conservation and educational materials for classroom use.
- **WolfQuest Network:** WolfQuest's impact is greatly expanded by a national network of Informal Science Education (ISE) institutions. Each institution publicizes the project to current and expanded audiences in its region.

WolfQuest is made possible through grants from the National Science Foundation (NSF) with local support provided by Best Buy Children's Foundation, the Shakopee Mdewakanton Sioux Community and the ADC Foundation.

WolfQuest launch [press release](#).

WolfQuest is supported by a grant from the National Science Foundation under grant number 0610427.

Admin log-in | Contact Us | Terms of Use and Privacy Policy
© 2005-2010 Minnesota Zoo & Eduweb

In the News
"The level of realism, and also the goal, which is to affect real conservation behavior change, is what makes this game unique."
Steve Feldman
American Zoo and Aquarium Association
"It's got great educational value while at the same time it's engaging. I think this game has the potential to chart some new territory."
David Welsh
National Institute on Media and the Family
News Articles and Reviews
[Minnesota Public Radio](#)
[Star Tribune article and review](#)
[Associated Press](#)

PRILOGA 7: Dodatni izobraževalni material o volku za šole pripravljen v okviru računalniške igre WolfQuest (WolfQuest 2005-2010a)

**National Science
Content Standards:**

Life Science

- Regulation and Behavior

Science in Personal
and Social
Perspective

- Populations
- Resources and environments

Vocabulary:

Animal Behavior
Communication

Links:

Communication
<http://www.wolf.org/wolves/learn/basic/biology/communication.asp>

Fold a Wolf Pack

http://www.wolf.org/wolves/learn/justkids/wild/wildkids_summer2007.pdf

**Incredible Shrinking
Wolf Habitat**

<http://www.dnr.state.wi.us/org/caer/ce/eeek/teacher/wolfact.htm>

Find Your Pack

Introduction:

This activity introduces students to wolf behavior and communication. This activity could be done before or after playing *WolfQuest*.

Objectives:

At the end of this activity, the student will:

1. Become familiar with how wolves use scent to identify member of their pack.
2. Be aware of how habitat loss can effect wolf populations.

Procedure:

1. Each student is given a film canister with a particular scent.
2. They then move around the room (not talking) and locate other pack members with the same scent.

Additional activities:

Habitat loss (longer activity at "Incredible Shrinking Wolf Habitat" see links)

All packs find an area of the classroom to stand keeping apart from the other packs. The teacher announces an event that impacts the living space. With each event the living space becomes half the size it was. Stop the activity and discuss what happened.

Events: new roads, new hotel/resort, new homes, agriculture.

(Wolf pack territories may cover 20 –120 square miles)

Note: This activity can be used to place students in groups for other wolf activities/assignments

PRILOGA 8: Izsek iz navodil za učitelje za 2. enoto iz izobraževalnega paketa o volku projekta LIFE Coex (LIFE COEX – WolfKit)

UNIT 2 Title: Approaching people... interviews with shepherds Description and guidelines for teachers Background 1. Introduction People's intentions for the conservation of the wolf show a great range: from completely negative to a great desire for the survival and thriving of its populations. Furthermore, a large portion of the people is either neutral, or totally indifferent. For urban inhabitants, natural elements have little impact on their everyday life. Their positive attitude towards large carnivores is enhanced by the lack of conflict with those species, as well as the experiences and feelings that follow. Imagine that a child grown up in a city could see in reality the results of a wolf attack to a flock (e.g. wounded sheep). This event would possibly unsettle a former positive image for the wolf, especially, if that image was based in false or insufficient information that altered the true nature of wolf. On the contrary, in rural areas, nature and its forces still affect people directly. Nature elements are part of their everyday life, with good and bad moments, without the idealization that arises when the direct contact is absent. During this activity, the teenagers who come from rural areas will recognize familiar situations and attitude. The ones from urban areas will have the chance to "listen to" and "observe" situations unknown or unfamiliar to them, through the words of the protagonists of the human-wolf conflict. Any positive attitudes concerning the wolf come straight from the people who live the conflict with the wolf day by day. These attitudes are the result of their wonderings through "paths" of knowledge, reflection and action, with the wolf as a co-star; these positive attitudes are not the mere result of the lack of conflict with the species. 2. Wolf damages in livestock. The conflict between wolf and free ranging livestock raising, marks the relationship between humans and wolf since the early history of man as a farmer and animal breeder. It remains, even today, a real and open issue that seriously concerns those involved in large carnivore conservation. Wherever wolf and animal husbandry coexist, there is almost always some sort of problems. And regardless of	any preventive measures, reality has shown that there will always be conflict to some extent. That is not always realized, resulting in: a. Under-estimation of the considerable economic losses that some farmers experience in areas with wolves. b. Expression of simplistic approaches and over-optimistic assessments and expectations for the use of preventive measures or compensation systems. The economic loss resulting from a wolf attack is only one parameter of the conflict. The fear of further damage and the stress that accompanies each attack, directly affect the life quality of livestock raisers. 3. Contemporary symbolism of the wolf in the rural environment. In several rural areas, the presence of wolf is considered as "lack of civilization", regarded as an anachronism and symbol of older, hard times. At the same time, the unavoidable comparison with the urban life-style, either as a model presented through the mass media, or by simple contact with it, strengthens their desire and the pressure for a more comfortable way of life. By the same process, traditional professions requiring hard manual labor, or close contact with nature and wild or domesticated animals are being down rated. Thus, the everyday struggle against the wolf is often viewed today as a social regression, while it used to be an act of bravery, cleverness and neatness. For example, farmers know that shepherd dogs are effective in reducing wolf damages. However, in order to accept and enhance the use of preventive measures, they need first to accept the existence of wolf as being one of the difficulties associated with their job. 4. The reappearance of wolf The biggest tensions between those who support wolf conservation and their opponents, arise in countries or areas where wolf had been absent for many decades. In these areas, damages to livestock can be exacerbated due to the lack of preventive measures. But, even when they are of a respective rank to damages which occur in areas with regular wolf presence, they can cause great social unrest at a local, national or even international level. The lack of tolerance of local societies, especially livestock raisers, in areas where wolves reappeared, does not solely depend on the economic damage the species causes. It has also to do with the changes they have to make in relation to their former way of life. Another basic parameter which sustains the lack of tolerance is that man, along with the loss of wolf, "lost" his own adaptations in dealing with the challenges the animal creates.
--	---

PRILOGA 9: Primer PowerPoint navodil za delo (Wolf-kit LIFE Couex)

Yannis, 55 years old:
Sunday afternoon, a wolf grabs a ewe that was lagging behind. I run shouting, and he leaves her wounded and disappears in the fog... can't do much to save the animal. It collapses, doesn't eat... it hurts your soul...
The anger you feel is hard to describe. It can lead you into the night with a shotgun in your hand, near the carcass waiting for the wolf to come back and eat...

Do you recognize three of the shepherd's feelings - which are they?
How are they connected among them and with the wolf?
Transfer your conclusions to the "cloud".

2007- COEX-UNIT #1

INTERVIEW #1

1

Yorgos, 45 years old:
It was at noon, in August. Really hot! I left the flock for just a few hours. The wolves managed to kill 20 sheep. What a disaster!
The wolf is a sneaky critter. If he finds your animals alone, he will choke as many as he can, not just one. As long as this beast is in the area, you live with stress. You never know when the worst is going to happen...

How does he characterize the wolf? Why?
What feelings does the wolf evoke to him?
Transfer your conclusions to the cloud.

2007- COEX-UNIT #1

INTERVIEW #2

2

Article 11: The war of the wolf.

...The return of the carnivore in the forests of France sparks up dispute... It has always been present in children's fairy tales and people's imagination.

However, it has been absent for a long time from most West European countries. But now, the "big bad" wolf returns, colonizing the Old World and raising dispute.

In France, friends and foes of the wolf have been contending for decades "legally" and legally since the beginning of summer. Still, it takes in killing our sheep" cry out the shepherds.

"The wolf is a species threatened extinction. Plus, the livestock breeders that suffer damages are being compensated" cry back the ecologists. The case has reached the Supreme Court...

Article 12: The war of the wolf. A matter of coexistence.

"The... debate between some *Canis lupus* and some *Homo sapiens* would not have been very interesting, if it did not depict the global problem of the coexistence between people and large animals carnivores or not."

Article 13: People are leaving. Wild animals are coming.

Areas are being surrendered to the wild animals...

...metres, wild boars and wild cats cross from Poland to Germany. While brown bears pass through Slovenia to end up in Austria. The wave of wild animal migration observed during the last years in Europe is the consequence of the migration of people from rural areas to large urban centers.

Map: Wolf distribution in Europe (source: LIFE)

Probably because it finds ideal conditions? Europe's mountains are being depopulated, taken over by bushes and weeds, the forests are expanding and wild ungulate populations are exploding.

The news are good for ecologists: the return of a carnivore is often synonymous with equilibrium. However, it's bad news for the livestock breeders who insist that coexistence with the carnivore is impossible. In countries like Italy and Spain where the wolf has never been extinct, it looks like it is at least winning the breeders' tolerance.

PRILOGA 10: Naslovnica pravlјice za otroke o volku Grgi (Pilić 2005a)

PRILOGA 11: Naslovnica pravlјice za otroke o volku Grgi in njegovi družini (Pilić 2005b)

PRILOGA 12: Vprašanja o volku (16-20) iz šolskega tekmovanja iz znanja biologije za OŠ

Šolsko tekmovanje iz znanja biologije za osnovne šole za Proteusovo priznanje

Šolsko leto 2009/2010

22. oktober 2009

16. Volk uvrščamo v družino psov. Katera kombinacija od spodaj naštetih znakov je značilna za družino psov?

- ☐ Gobec je kratek, glava je široka. Krempļji niso vpoteļļjivi. Kočniki so ostri in brez ravne površine za mletje hrane.
- ☐ Gobec je navadno dolg, glava ni izrazito široka. Krempļji niso vpoteļļjivi. Kočniki so ostri in brez ravne površine za mletje hrane.
- ☒ Gobec je navadno dolg, glava ni izrazito široka. Del kočnika je vedno sploščen in namenjen mletju hrane.
- ☐ Gobec je navadno dolg, glava ni izrazito široka. Krempļji so vpoteļļjivi. Del kočnika je vedno sploščen in namenjen mletju hrane.

17. Volkovi svoj teritorij redno označujejo. To storijo:

- ☒ z urinom ali iztrebki,
- ☐ z drgnjenjem ob drevesa,
- ☐ s kopanjem lukenj ob meji teritorija,
- ☐ z izbljuvki.

18. Medved in volk razen človeka nimata naravnih sovražnikov. Če ljudje ne bi imeli vpliva na velikost populacij medveda in volka, se le-te po tem, ko bi populacija dosegla določeno število osebkov, kljub vsemu ne bi več povečevala. Kateri od spodaj naštetih dejavnikov najbolj odločilno vpliva na to?

- ☒ Količina hrane.
- ☐ Število zdravih potomcev.
- ☐ Podnebne spremembe.
- ☐ Število drugih vrst zveri na istem območju.

19. Katere trditve o razmnoževalnih navadah volkov so pravilne? Obkroži pravilno kombinacijo odgovorov.

- I. V tropu se večinoma parita le vodilni samec in vodilna samica.
- II. V tropu se pari le vodilni samec, ki si prosto izbira samice.
- III. Za mladiče skrbita le starša.
- IV. Za mladiče skrbijo vsi ali večina odraslih volkov v tropu.
- V. V tropu se parita le vodilni samec in samica, za mladiče pa skrbijo podrejeni volkovi.
- VI. Parjenje poteka januarja in februarja, mladiči se skotijo marca ali aprila.
- VII. Parjenje poteka od marca do maja, mladiči se skotijo maja ali junija.
- VIII. Volkulja povrže od 2 do 3 slepe mladiče.
- IX. Volkulja povrže od 5 do 8 slepih mladičev.
- X. Mladiči sesajo mleko približno en mesec.

Kombinacije odgovorov:

- ☒ I, IV, VI, IX, X.
- ☐ I, IV, V, VII, X.
- ☐ II, III, V, VII, IX.
- ☐ II, III, VI, VIII, IX, X.

20. Velikost teritorija, v katerem živijo volkovi, je odvisna od količine hrane. Z besedama MANJŠI in VEČJI dopolni spodnjo poved!

Če je na nekem območju veliko hrane, je teritorij, kjer živijo volkovi, MANJŠI, če pa je hrane manj, je njihov teritorij VEČJI.

PRILOGA 13: Del izobraževalnega materiala o velikih zvereh za Eko šole (Popek 2009)

TOČKOVALNIK ZA OCENO PRIMERNOSTI OKOLJA ZA VELIKE ZVERI

Ris

a) Ali je v krogu 5 km okoli šole prisoten gozd velikosti vsaj 25 km² in povezan z drugimi gozdovi?

- DA: 4 točke
- NE: 0 točk

b) Ali v okolici šole (do 1 km) živi smrad?

- DA: 3 točke
- NE: 0 točk

c) Kakšen je odnos ljudi v vaši okolici do prisotnosti risa?

- Ali bi bilo potrebno ohraniti risa v Sloveniji?
 - delež odgovorov v NE: več kot 25 %: 0 točk
 - delež odgovorov v NE: 25 % ali manj: 1 točka
- Ali se strinjate s tem, da bi ris živel v vam najbližjem gozdu?
 - delež odgovorov v NE: več kot 40 %: 0 točk
 - delež odgovorov v NE: med več kot 25 % in manj kot 40 %: 1 točka
 - delež odgovorov v NE: 25 % ali manj: 2 točka

Seštevek točk:

9 DO 10 TOČK:
zelo primerno

6 DO 8 TOČK:
potencialno primerno

0 DO 5 TOČK:
neprimerno

Medved

a) Ali je v krogu 5 km okoli šole prisoten gozd velikosti vsaj 25 km² in povezan z drugimi gozdovi?

- DA: 5 točk
- NE: 0 točk

b) Ali so v ali v bližini naselja za medveda dostopne smeti?

- DA: 0 točk
- NE: 1 točka

c) Kakšen je odnos ljudi v vaši okolici do prisotnosti medveda?

- Ali bi bilo potrebno ohraniti rjavega medveda v Sloveniji?
 - delež odgovorov v NE: več kot 25 %: 0 točk
 - delež odgovorov v NE: 25 % ali manj: 1 točka

Seštevek točk:

10 DO 12 TOČK:
zelo primerno

7 DO 9 TOČK:
potencialno primerno

0 DO 6 TOČK:
neprimerno

PRILOGA 14: Dve strani posvečeni volku v Albumu za sličice ZOO Ljubljana (Coralich 2009)

ZVERI Psi

ALI VEŠ?

- V Sloveniji živijo predstavniki družine psov, to volkovi, šakali in lisice.
- V iskanju hrane volkovi v eni noči pretečejo okrog 70 km.
- Najdaljša znana razdalja pa meri 160 km.
- Na daljše razdalje potujejo s hitrostjo okrog 8 km/h, pri lovu pa so hitrejši.
- V Sloveniji so do leta 1909 za uplenjene volkove plačevali nagrade. Danes jih pri nas živijo le še nekaj deset. Kot psovod drugje, so jih v preteklih stoletjih pobijali zaradi strahu, zaradi plenjenja divjadi in domačih živali, danes pa jim predvsem uničujemo, spreminjamo in drobimo življenjski prostor.

• Odkritniki redno zahajajo k volkovom v ogradi, saj odraslim ljudem volkovi niso nevarni.

Tisti, ki delamo z živalmi, jih moramo znati opazovati in poslušati. V velikih skupinah je sporazumevanje pomembno. Pogled, kako volkovi pokazujejo položaj v skupini in svoje počutje. Če so ženi ali vzemljeni, kažejo roba in režajo. Vode držijo repa pokonci, podirjene živali pa se pred njimi plazijo s spodnjimi repi. Uhleje povsem povesijo, kadar so prestrašeni. Sporazumevajo se tudi s tuljenjem ter mokrenjem po lipoastavljenih mestih. Zelo pomembno je razumeti govorico živali

VOLK *Canis lupus*

Volkovi živijo v skupinah, imenovanih krčele, kjer ima vsaka žival svoj položaj. Krčelo sestavljata vodilni samci in samice ter njihovi potomci. Običajno je v krčeli 6 do 9 volkov, znana pa so tudi krčele z več kot 30 volkovi.

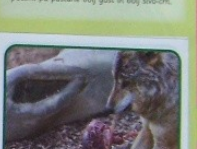
Z izredno močnimi čeljustmi lahko zdrobijo tudi debelejša kosti. Za razliko od domačih psov imajo močnejše kočnike, ki so temno drug ob drugem.

Poleti je kačuh rumena rjava s sivim nadkom, posami po postane bolj gost in bolj svetel.

Poleti je kačuh rumena rjava s sivim nadkom, posami po postane bolj gost in bolj svetel.

Ko plen ulovijo, pojedjo kolikor morejo (do 4,5 kg hrane). Na samem nato hrano izbijavajo, dobro prebavljajo in znoja pogoltnijo. Najprej so našli volčino volčvico. Mladici jedo hrano, ki jim je izbijavajo starši ali ostali člani krčele.

OSEBNI PODATKI:

- Volk
- Vsi današnji volkovi so se sklenili v ZOO Ljubljana. Vodilni samci leta 1997, ostali leta 2002.
- V dolžino zrastejo do 150 cm.
- Težajo od 16 do 60 kg.
- Visoko pomlad vodilna samica v krčeli skoti do 7 mladičev.
- Živijo do 16 let.

ALI VEŠ?

- Volkovi so predniki vseh domačih psom: od bernardina do divjega. Verjetno so jih kot prve domače živali udomačili že v kamni dobi pred približno 15.000 leti. V času udomačevanja so ljudje izbrali predvsem mlade in ubogive mladiče, zato so psi postajali kroknjaki.

ZVERI Psi

ALI VEŠ?

- V Sloveniji živijo predstavniki družine psov, to volkovi, šakali in lisice.
- V iskanju hrane volkovi v eni noči pretečejo okrog 70 km.
- Najdaljša znana razdalja pa meri 160 km.
- Na daljše razdalje potujejo s hitrostjo okrog 8 km/h, pri lovu pa so hitrejši.
- V Sloveniji so do leta 1909 za uplenjene volkove plačevali nagrade. Danes jih pri nas živijo le še nekaj deset. Kot psovod drugje, so jih v preteklih stoletjih pobijali zaradi strahu, zaradi plenjenja divjadi in domačih živali, danes pa jim predvsem uničujemo, spreminjamo in drobimo življenjski prostor.

• Odkritniki redno zahajajo k volkovom v ogradi, saj odraslim ljudem volkovi niso nevarni.

ZVERI Psi

ALI VEŠ?

- V Sloveniji živijo predstavniki družine psov, to volkovi, šakali in lisice.
- V iskanju hrane volkovi v eni noči pretečejo okrog 70 km.
- Najdaljša znana razdalja pa meri 160 km.
- Na daljše razdalje potujejo s hitrostjo okrog 8 km/h, pri lovu pa so hitrejši.
- V Sloveniji so do leta 1909 za uplenjene volkove plačevali nagrade. Danes jih pri nas živijo le še nekaj deset. Kot psovod drugje, so jih v preteklih stoletjih pobijali zaradi strahu, zaradi plenjenja divjadi in domačih živali, danes pa jim predvsem uničujemo, spreminjamo in drobimo življenjski prostor.

• Odkritniki redno zahajajo k volkovom v ogradi, saj odraslim ljudem volkovi niso nevarni.

Tisti, ki delamo z živalmi, jih moramo znati opazovati in poslušati. V velikih skupinah je sporazumevanje pomembno. Pogled, kako volkovi pokazujejo položaj v skupini in svoje počutje. Če so ženi ali vzemljeni, kažejo roba in režajo. Vode držijo repa pokonci, podirjene živali pa se pred njimi plazijo s spodnjimi repi. Uhleje povsem povesijo, kadar so prestrašeni. Sporazumevajo se tudi s tuljenjem ter mokrenjem po lipoastavljenih mestih. Zelo pomembno je razumeti govorico živali

VOLK *Canis lupus*

Volkovi živijo v skupinah, imenovanih krčele, kjer ima vsaka žival svoj položaj. Krčelo sestavljata vodilni samci in samice ter njihovi potomci. Običajno je v krčeli 6 do 9 volkov, znana pa so tudi krčele z več kot 30 volkovi.

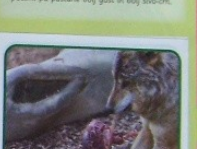
Z izredno močnimi čeljustmi lahko zdrobijo tudi debelejša kosti. Za razliko od domačih psov imajo močnejše kočnike, ki so temno drug ob drugem.

Poleti je kačuh rumena rjava s sivim nadkom, posami po postane bolj gost in bolj svetel.

Poleti je kačuh rumena rjava s sivim nadkom, posami po postane bolj gost in bolj svetel.

Ko plen ulovijo, pojedjo kolikor morejo (do 4,5 kg hrane). Na samem nato hrano izbijavajo, dobro prebavljajo in znoja pogoltnijo. Najprej so našli volčino volčvico. Mladici jedo hrano, ki jim je izbijavajo starši ali ostali člani krčele.

OSEBNI PODATKI:

- Volk
- Vsi današnji volkovi so se sklenili v ZOO Ljubljana. Vodilni samci leta 1997, ostali leta 2002.
- V dolžino zrastejo do 150 cm.
- Težajo od 16 do 60 kg.
- Visoko pomlad vodilna samica v krčeli skoti do 7 mladičev.
- Živijo do 16 let.

ALI VEŠ?

- Volkovi so predniki vseh domačih psom: od bernardina do divjega. Verjetno so jih kot prve domače živali udomačili že v kamni dobi pred približno 15.000 leti. V času udomačevanja so ljudje izbrali predvsem mlade in ubogive mladiče, zato so psi postajali kroknjaki.

ZVERI Psi

ALI VEŠ?

- V Sloveniji živijo predstavniki družine psov, to volkovi, šakali in lisice.
- V iskanju hrane volkovi v eni noči pretečejo okrog 70 km.
- Najdaljša znana razdalja pa meri 160 km.
- Na daljše razdalje potujejo s hitrostjo okrog 8 km/h, pri lovu pa so hitrejši.
- V Sloveniji so do leta 1909 za uplenjene volkove plačevali nagrade. Danes jih pri nas živijo le še nekaj deset. Kot psovod drugje, so jih v preteklih stoletjih pobijali zaradi strahu, zaradi plenjenja divjadi in domačih živali, danes pa jim predvsem uničujemo, spreminjamo in drobimo življenjski prostor.

• Odkritniki redno zahajajo k volkovom v ogradi, saj odraslim ljudem volkovi niso nevarni.